

ZICHT op ZONIËN

Herfst / Winter 2014

ZONIËNWOUd

6

FOCUS

Welke rol speelde
het woud tijdens de
wereldoorlogen?

10

HET WOUd IN!

Decor voor
spannende
spelen

14

ZONIËN IN BEWEGING

Eik helpt gaai helpt eik
steunt truffel wordt
gegegeten door everzwijn

3 Zoniën in BEELD

4 Zoniën KORT

6 Focus

Welke rol speelde het woud tijdens de wereldoorlogen?

9 Van de hak op de tak

Watervleermuis: tijd voor een winterslaap
De jeugdige overmoed van de lork
Wintertaling: kleine zenuwpees

10 Het woud in!

ZONIËNWOUd: decor voor spannende bosspelen

12 Mijn Zoniën

Regisseur Pascal Perez:
"We zijn blind voor de natuurpracht om de hoek"

14 Zoniën in beweging

Eik helpt gaai helpt eik steunt
truffel wordt gegeten door everzwijn

De poorten tot het ZONIËNWOUd

Heb je al een bezoek gebracht aan de volledig opgeknapte portierswoning van het Rood Klooster? Leefmilieu Brussel brengt er straks een gloednieuw onthaalcentrum als poort tot het ZONIËNWOUd onder. En wist je dat de parking aan de Ganzepootvijver in Groenendaal eind augustus afgesloten werd voor alle verkeer? Bezoekers kunnen er hun wagen voortaan 500 meter verderop kwijt, op de parking van 'Poort Groenendaal', tussen het Bosmuseum Jan van Ruusbroec en de Bed&Breakfast HippoDroom. Die parking werd vorig jaar heraangelegd en gevoelig uitgebreid om nog meer bezoekers te kunnen verwelkomen.

De opgeknapte portierswoning en de nieuwe parking in Groenendaal, het zijn twee recente acties die de drie gewesten hebben genomen om volwaardige toegangspoorten tot het woud uit te bouwen. Dat zijn goed bereikbare startplekken met tal van faciliteiten. De poorten vangen de grootste bezoekersstroom op en beschermen zo de kwetsbare kern van het woud.

Maar de poorten van het ZONIËNWOUd hebben ook een grote symbolische waarde: in het gezamenlijke beheer van ZONIËNWOUd staan zij voor openheid, verwondering, diversiteit en samenwerking. Verenigingen uit de drie gewesten sparen jaar in jaar uit kosten noch moeite om een rijkelijk gevuld programma op te zetten. Hun gezamenlijk doel: de natuur versterken én alle bezoekers verwelkomen op een manier die het woud respecteert.

Zij kunnen daarbij ook jouw hulp gebruiken! Zeldzame planten en dieren in kaart brengen, zwerfvuil ruimen, ijveren voor het behoud van waardevolle natuur, de mogelijkheden zijn eindeloos én van onschatbare waarde. Begint het al te kriebelen? Laat het ons weten via info@zonienwoud.be. We zoeken samen uit hoe jij het ZONIËNWOUd het best mee kan helpen versterken!

Dit najaar valt er in het ZONIËNWOUd trouwens nog heel wat meer interessants te beleven. Een voorsmaakje: op de Open Monumentendagen in Brussel op 20 en 21 september leiden De Vrienden van het ZONIËNWOUd bezoekers rond in het verlaten Kasteel Dry Borein in Oudergem. Tijdens de Week van het Bos, van 12 tot 19 oktober, kom je dan weer alles te weten over de rol van het ZONIËNWOUd tijdens de wereldoorlogen. Blader snel naar p. 16 voor alle activiteiten of surf naar www.zonienwoud.be voor de laatste info.

Patrick Huvenne, Jean-François Plumier en Stéphane Vanwijnsberghe

Schiet jij ook weleens beelden van het natuurschoon in het ZONIËNWOUd?

Stuur dan je mooiste foto's in hoge resolutie (min. 300 dpi) naar info@zonienwoud.be.

De meest pakkende beelden krijgen een plaatsje in *Zicht op Zoniën!*

Aan het lijntje

Deze wolfspin (*Lycosidae*) lijkt grijnzend te poseren voor de camera ... Of speurt hij naar een prooi vanaf zijn uitkijktoren? Wolfspinnen gebruiken hun spinsel niet om een web mee te weven, maar als een soort veiligheidstouw. Ze slepen het achter zich aan zodat ze niet kunnen wegwaaien of in gaten vallen. Mannetjes die de draad van een vrouwtje vinden, volgen die in de hoop met haar te paren. Ze geven haar wat voedsel als geschenk en proberen haar te verleiden. Als dat niet lukt, eet het spinnenvrouwtje zonder pardon haar kok op.

Het gele gevaar

Deze vliegenschwam (*Amanita muscaria*) ziet er niet meteen stereotiep 'rood met witte stippen' uit. Door de regen en het zonlicht is hij verkleurd. Ook de witte stippen zijn eraf geregend. Die ontstaan doordat de vliegenschwam uit een soort ei komt. Het vlies dat dan van de paddenstoel afscheurt, laat onregelmatige stippen achter. De zwammen duiken vooral in oktober op rond dennen, berken, eiken en beuken.

Zwart petje

Behendig hipt een glanskopje (*Parus palustris*) over een herfsttak. Zijn naam dankt de meessoort aan het glanzende, zwarte petje op zijn kop. De verspreiding van de glanskop volgt die van de beuk, een boom die in de herfst veel zaden produceert. Voor de glanskop zijn die van levensbelang, omdat hij zich er vrijwel de hele winter mee voedt. Je kunt hem de komende maanden ook naar de voertafel in je tuin lokken met ongezouten pinda's, vetbollen en lekkere insectencake.

Gouden zoldering

In de herfst worden de zo bekende beukenkathedralen van het Zoniënwoud nog opgeluisterd door een gouden zoldering. Het is het ideale seizoen voor een fikse, verkwikkende boswandeling. Daarbij is evenveel te zien op de grond voor je neus als in de lucht boven je hoofd. Maar waarheen je in het Zoniënwoud je blik ook richt, je keert gegarandeerd weer huiswaarts met een gezonde dosis levenslust.

Drukke herfst voor het ZONIËNWOUd!

Fietsen langs waargebeurde oorlogsverhalen, appelsap persen én degusteren, kinderen die de boswachter opsporen ... Dit najaar is het alle hens aan dek in het ZONIËNWOUd. Stap jij mee aan boord?

Duik jij mee in de Week van het Bos?

In de week van 12 oktober duiken we massaal het woud in voor de Week van het Bos. Wat dacht je van een belevingstocht door het woud anno 1919, langs de plekken waar destijds Duitse krijgsgevangenen zaten en obussen werden opgeslagen? Of een 'fantasietisch' stukje theater in het bos voor kinderen van 6 tot 10 jaar? We spreken af in het Gemeenschapscentrum De Bosuil in Overijse en het Bosmuseum in Hoeilaart.

Het volledige programma vind je op www.debosuil.be.

Veertiendaagse van het ZONIËNWOUd: leerlingen verdiepen zich in natuur

Al 27 jaar zet het ZONIËNWOUd bij het begin van de herfst zijn deuren wagenwijd open voor de leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Tijdens de Veertiendaagse van het ZONIËNWOUd, van maandag 22 september tot vrijdag 3 oktober 2014, trekken ze samen met hun leerkrachten het woud in. Ze volgen een didactisch parcours en verdiepen zich op een ludieke manier in de dieren, planten en geschiedenis van het woud.

Meer info en inschrijvingen: wbarth@environnement.irisnet.be, 02/775 77 40.

De Boomgaardfeesten: leer meer over fruitbomen

Hoeveel soorten fruitbomen vind je in de boomgaard? Hoe overleven bijen de winter? Op zondag 12 oktober krijg je het antwoord op deze en andere vragen tijdens de vijfde editie van de Boomgaardfeesten op het Domein van Solvay in Terhulpen. Een greep uit het programma: een bezoek aan de uitzonderlijke boomgaard van het domein (met 400 oude en jonge fruitboomsoorten), een initiatie in het ambachtelijk persen én proeven van appelsap en nog veel meer.

Meer info en inschrijvingen: www.chateaudelahulpe.be, info@chateaudelahulpe.be, 02/634 09 30.

Blijf op de hoogte via e-Zoniën en zonienwoud.be

Wil je als eerste op de hoogte zijn van alles wat in het ZONIËNWOUd staat te gebeuren? Abonneer je dan op onze elektronische nieuwsbrief e-Zoniën! e-Zoniën verschijnt maandelijks en staat boordevol tips om eropuit te trekken, de handen uit de mouwen te steken en het woud te helpen versterken.

Schrijf je in via www.zonienwoud.be.

Kasteel Dry Borren: Vrienden van het Zoniënwoud in de bres voor unieke middeleeuwse bosgevangenis

Dieven, stropers en struikrovers die in het ZONIËNWOUd op heterdaad betrapt werden, belandden in de middeleeuwen in de bosgevangenis van Oudergem. Maar dat geklasseerde monument ligt er nu verlaten en vervallen bij. Met een petitie en gratis geleide bezoeken trekken de Vrienden van het ZONIËNWOUd aan de alarmbel.

Vanaf het einde van de 13de eeuw zwaaiden de hertogen van Brabant de plak in het ZONIËNWOUd. Zij gebruikten het woud als jachtgebied. In 1329 stond in het plaatsje Dry Borren een jachtpaviljoen. Het bos was in die tijd allesbehalve een veilige plek en daarom koos men als locatie een schiereiland in een moeras.

Stropers en struikrovers

Een eeuw later kreeg het gebouw een nieuwe functie: bosgevangenis en hoofdkwartier van de warandemeester van de hertog van Brabant, de jachtopziener en bosrechter van het gebied. Dieven, stropers en struikrovers die in het ZONIËNWOUd betrapt werden, belandden hier achter slot en grendel. Het kasteeltje was omringd door een slotgracht en uitgerust met een ophaalbrug. Naast de toren van het jachtpaviljoen werden nieuwe vertrekken gebouwd voor de gevangenen en hun bewakers.

Het kasteel van Dry Borren bleef een gevangenis tot in 1786. In 1822 kwam het volledige ZONIËNWOUd op bevel van Willem van Oranje in het bezit van de pas opgerichte Algemene Nederlandsche Maatschappij. In die periode moest de vervallen toren van het kasteel noodgedwongen worden afgebroken. Vandaag blijft er maar een stukje muur van over.

Verval

In 1906 werd de Belgische staat eigenaar van Dry Borren. Een boswachter en zijn gezin mochten enkele jaren in het kasteeltje wonen. In 1916 erkende de Commissie van Monumenten en Landschappen het kasteel van Dry Borren als unieke getuige van een bosgevangenis. In 1986 werd het gebouw als monument geklasseerd. Toch raakte het kasteel in verval. Gelukkig trok de vzw Raad van Dry Borren zich het lot van de voormalige bosgevangenis aan. Met de hulp van privégiften liet de vzw het historische pand tussen 1973 en 1976 restaureren. In de daaropvolgende jaren gingen niet minder dan 25 tentoonstellingen over het ZONIËNWOUd in het kasteel door.

Vandaag ligt Dry Borren er echter opnieuw verlaten en vervallen bij. Daarom ijveren de Vrienden van het ZONIËNWOUd voor de restauratie van het pand. Op de Open Monumentendagen in Brussel, op 20 en 21 september, leiden ze bezoekers rond in het kasteel Dry Borren. De rondleidingen gebeuren op 20 september in het Frans en het Nederlands en op 21 september in het Frans.

Meer info vind je op www.amisdesoignes-zonienwoud-vrienden.be. Daar kun je ook de petitie voor de restauratie van het pand ondertekenen.

Welke rol speelde het woud

Het ZONIËNWOUD in WOI: ontminning van bommen van het IJzerfront

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was er in het ZONIËNWOUD weinig of geen militaire activiteit. Maar meteen na de oorlog speelde het woud wel een cruciale rol in de ontmanteling van de tonnen munitie die aan het front in de Westhoek waren achtergebleven.

Na de Eerste Wereldoorlog lag het IJzerfront bezaaid met achtergebleven munitie. Die vormde een gevaar voor de bevolking. De Belgische regering zocht een geschikte plek om de wapens onschadelijk te maken. Ze liet haar oog vallen op de hippodroom van Groenendaal, een locatie midden in het bos, niet te dicht bij de omringende dorpen. Bijkomend voordeel: de munitie kon per trein tot aan de renbaan worden vervoerd.

Krijgsgevangenen

“Tot 1985 leidde een doodlopend spoor van het huidige station van Groenendaal naar het station Hippodroom, waar de beau monde naar de paardenkoersen kwam kijken”, weet David Scheys van de heemkundige kring van Hoeilaart. Hij spitte vier jaar lang het oorlogsverleden van het ZONIËNWOUD uit. “Via dat spoor bracht men de munitie naar de renbaan van Groenendaal. 610 Duitse krijgsgevangenen moesten de obussen onder toezicht van het Belgische leger

ontmijnen. Dat was niet zonder risico. Tientallen krijgsgevangenen, arbeiders en Belgische militairen lieten er tussen 1919 en 1920 het leven.”

Op 6 mei 1919 liep het grondig fout in Groenendaal. Er ontstond een kleine brand, die men niet op tijd kon blussen. Het vuur verspreidde zich en bracht al snel de ene na de andere obus tot ontploffing. Rondvliegende stukken metaal belandden op een trein vol munitie, die in het station Hippodroom stond te wachten om gelost te worden. De ontploffingen maakten de tribunes en de gebouwen van de hippodroom met de grond gelijk. David Scheys: “De schade was aanzienlijk en er vielen ook doden – geschiedenisboeken maken gewag van 42 doden – en ettelijke gewonden ... In de krant werd de dag nadien echter met geen woord over de dodelijke slachtoffers gerept. Officieel was er in Hoeilaart immers niemand overleden: alle slachtoffers waren krijgsgevangenen en soldaten.”

In ere hersteld

In november van dat jaar vond opnieuw een grote ontploffing plaats op de renbaan van Groenendaal. Ook deze keer vielen er slachtoffers en werd tot ver in de omgeving schade aangericht. David Scheys: “De maat was vol en de regering drong erop aan om de opdracht af te ronden. In 1920 werd het munitiedepot ontmanteld.” De renbaan werd hersteld en de tribunes heropgebouwd. De beau monde maakte opnieuw haar opwachting.

tijdens de wereldoorlogen?

Plattegrond van een van de Duitse munitiedepots in het ZONIËNWOUD tijdens WO II

Het ZONIËNWOUD in WOII: grootschalig munitiedepot

Vliegtuigbommen, torpedo's, zeemijnen, luchtafweergeschut ... In de Tweede Wereldoorlog lag het ZONIËNWOUD er vol van. Het munitiedepot in het woud was voor de Duitse bezetter de spil in de wapenbevoorrading van het front.

Op 10 mei 1940 viel de Duitse Wehrmacht België binnen. Achttien dagen later capituleerde de Belgische koning en begon de bezetting van ons land. Al snel zag de Duitse militaire top het strategische belang in van het ZONIËNWOUD, dat via een spoorlijn en drie tramlijnen verbonden was met de rest van Europa. Die ligging maakte van het bos de ideale plek om een munitiedepot in onder te brengen. De hoge beukenbomen met dichte kruinen boden bovendien camouflage om de munitie aan het oog van de vijand te onttrekken.

Vliegtuigbommen

David Scheys van de heemkundige kring van Hoeilaart: "Het gebied van het munitiedepot was een kilometer breed en liep van de grens tussen Hoeilaart en Waterloo tot aan het Vierarmenkruispunt in Tervuren. De Duitsers kozen het restaurant Prince Leopold aan de Welriekende Dreef als hoofdkwartier. Om veiligheidsredenen deelden ze de zone op in zeven afzonderlijke

© Stéfanie Hubert

munitiedepots, verspreid over het woud. Zo wilde de bezetter vermijden dat een ontploffing in het ene depot explosies in het andere zou teweegbrengen. Rond en tussen de munitiedepots groeven de Duitsers bovendien een loopgravenstelsel. Defensieve loopgraven moesten eventuele aanvallen weerstaan, via evacuatieloopgraven kon het depot snel worden ontruimd.”

Tijdens de oorlog zou het munitiedepot in het ZONIËNWOUd uitgroeien tot een van de grootste en belangrijkste Duitse opslagplaatsen voor wapens. Toch kon het depot lang niet alle Duitse oorlogsmunitie stockeren. Daarom werden ook buiten de grenzen van het munitiedepot wapens opgeslagen. David Scheys: “Je kunt gerust stellen dat het hele bos gedurende de vier oorlogsjaren vol vliegtuigbommen, torpedo’s, zeemijnen en luchtafweergeschut lag. In Oudergem bijvoorbeeld werden langs de Driekleurenweg kisten met obussen gestapeld, in Tervuren zagen mensen munitie liggen aan de Onze-Lieve-Vrouwweg en in Hoeilaart langs de Meutedreef.”

Munitie saboteren

In het munitiedepot werden wapens niet alleen opgeslagen, het oorlogsmaterieel werd er ook gevechtsklaar gemaakt. Voor dat werk trommelde de Duitsers inwoners uit de omliggende gemeenten op. David Scheys: “Mijn grootmoeder was een van hen. De bezetter stelde haar voor de keuze: ‘Ofwel werkt u in het munitiedepot, ofwel gaat u in Duitsland werken.’ Ze had op dat moment een kindje van twee jaar oud, haar keuze was dus snel gemaakt. In een loods in het bos maakte ze samen met dertig andere vrouwen kogels en luchtafweer operationeel. Mijn grootmoeder vertelde me dat ze zo hun eigen methodes hadden om de boel te saboteren. Zo monteerden ze obussen in de verkeerde volgorde. Of

ze vulden de hulzen met lapjes stof, bosgrond of wat ze maar konden vinden zodat de kogels niet zouden afvuren.”

De stations van Groenendaal en Hippodroom fungeerden tijdens de Tweede Wereldoorlog als spil in de munitiebevoorrading van het Duitse front. Ook tonnen kiezelstenen, grind en zand werden via Groenendaal aan- en afgevoerd. Die grondstoffen gebruikten de Duitsers voor de bouw van de Atlantikwall, de verdedigingslinie die het vasteland moest beschermen tegen een invasie van de geallieerden. Via de tramlijn van Tervuren naar Beauvechain transporteerden de Duitsers vliegtuigbommen en zeemijnen van het munitiedepot in het ZONIËNWOUd naar de luchtmachtbasis van Beauvechain, waar de Duitse Luftwaffe gestationeerd was. Via de tramlijn van Brussel naar Waterloo bevoorraden ze het munitiedepot aan de Leeuw van Waterloo.

Lanceerbasis straalvliegtuigen

In juni 1944 begon de Duitse Wehrmacht in het ZONIËNWOUd met de aanleg van een lanceerbasis voor de onbemande straalvliegtuigen V1. Het plan was om van daaruit Engeland en Noord-Frankrijk te bombarderen. In de Vuilbeekvallei in Watermaal-Bosvoorde, op enkele meters van de spoorweg Brussel-Namen, werden de lanceerbanen uitgegraven. De keuze voor die locatie was geen toeval: via het spoor kon men continu V1-bommen aanvoeren. David Scheys: “Gelukkig staken de geallieerden daar tijdig een stokje voor: na de landing in Normandië rukten ze snel op richting Duitsland, waardoor de V1-site nooit meer werd dan een werf.”

Van 6 tot 19 oktober loopt in gemeenschapscentrum De Bosuil in Overijse de tentoonstelling ‘De rol van het ZONIËNWOUd tijdens de Grote Oorlog’. En op 19 oktober kun je mee wandelen of fietsen langs waargebeurde oorlogsverhalen. Kijk voor meer info op www.debosuil.be.

De publicatie ‘Militaire aanwezigheid in het ZONIËNWOUd tijdens en na de wereldoorlogen’ van David Scheys kun je elektronisch bestellen via scheys.david@gmail.com

Wat bloeit en groeit er in het ZONIËNWOUd?
Duik mee in de wereld van de dieren en planten die zich dit seizoen laten opmerken in het woud!

Wintertaling: kleine zenuwpees

De wintertaling (*anas crecca*) is de kleinste Europese eend en een echte zenuwpees. Wintertalingen vliegen voor het minste op en maken in groep onverwachte bochten en tui-melingen. Ze vliegen met snelle vleugelslagen, waardoor het lijkt alsof ze altijd haast hebben. Wintertalingen zijn vaak 's nachts actief en maken veel kabaal.

De wintertaling broedt in het hoge Noorden, maar overwin-tert in onze contreien. Tussen september en november be-gint hij aan zijn trek. Je kunt hem dan spotten op en rond de vijvers van het ZONIËNWOUd. Met zijn kop onder water gaat hij daar al zwemmend op zoek naar lekkere hapjes: mug-genlarven, schaal- en weekdieren. Maar bovenal is hij tuk op zaden en granen die hij uit vochtige grond en in velden pikt.

Wintertaling

De lork

De jeugdige overmoed van de lork

Harshoudende bomen geven in de herfst een kenmerken-de, sterke geur af. Dat geldt ook voor de Europese lariks of lork (*larix decidua*), een van de enige naaldbomen die bij het korten van de dagen zijn naalden verliest. Maar niet voor hij uitbundig alle kleuren van het herfstpalet heeft ge-toond. Spektakel verzekerd!

Lorken trekken vogels als kruisbek en sijs aan. Die zijn bij-zonder tuk op de zaden in de kegels. Met zijn opvallend rechte stam werd de lork vroeger vaak als telefoonpaal gebruikt. Het hout leent zich uitstekend voor schrijnwerk en constructies en is stukken duurzamer dan het hout van den en spar.

In het hele ZONIËNWOUd zie je hier en daar een lork op-duiken. Telkens als ze beuken gingen aanplanten, plantten de beheerders vroeger stevast ook enkele lorken aan. De eerste jaren groeien die bomen snel, waardoor men ze snel kon 'oogsten'. Tot vandaag flankeren lorken boswegen zoals de Sint Michielsdreef en de Francusdreef.

Watervleermuis: tijd voor een winterslaap

De zomer speelt haar laatste thuismatchen en ook voor de watervleermuis (*myotis daubentonii*) is de tijd aangebroken om een winterverblijf te zoeken. Hij is geen makkelijke klant op de vastgoedmarkt: in zijn overwinteringsplek moet het tussen de 3 en 8 graden zijn, met een hoge luchtvochtigheid en een constant klimaat. In de praktijk vindt de watervleermuis die condities vooral in grotten, oude fort en mergelgroeven. Daar zoekt hij een spleet in de muur en haakt zich met de klauwen van zijn achterpoten vast. Tijdens de koude maanden hangt hij meestal roerloos ondersteboven, om zo weinig mogelijk energie te verspillen. Zo wacht hij stilte de lente af.

Toch mag de watervleermuis zich deze winter aan minstens één verzetje ver-wachten, want ook het paren gebeurt in de winterverblijfplaats. Hoe lang het vrouwtje haar jongen draagt, hangt af van het weer. Haar kroost wordt ten vroeg-ste in juni geboren.

Watervleermuis

Het woud in!

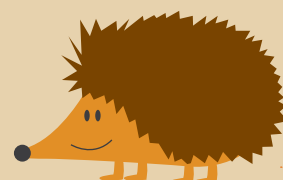
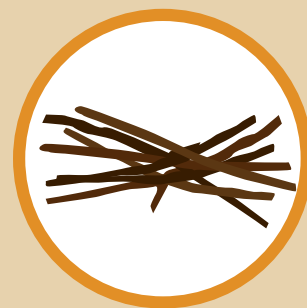
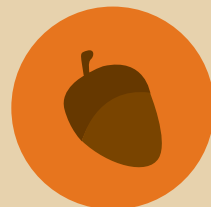
ZONIËNWOUDE: decor vo

Eikels, beukenootjes, dennenappels: in de herfst strooit het woud de leukste speeltjes in het rond. Ideaal om een bosspel op gang te trappen. Let wel: laat de spelattributen achteraf in het bos achter, want de dieren van het ZONIËNWOUDE hebben ze nodig om de winter door te komen!

Wie is de beste speurneus?

1. De speelleider zoekt in het bos tien voorwerpen (een blad, een takje, een eikel) en legt ze bij elkaar.
2. Alle spelers mogen één minuut naar de voorwerpen kijken.
3. Daarna legt de speelleider een doek over de voorwerpen.
4. De spelers zoeken nu zo snel mogelijk dezelfde voorwerpen bij elkaar. Wie is de beste speurneus?

Jonge kinderen kunnen dit spel ook zonder doek spelen.

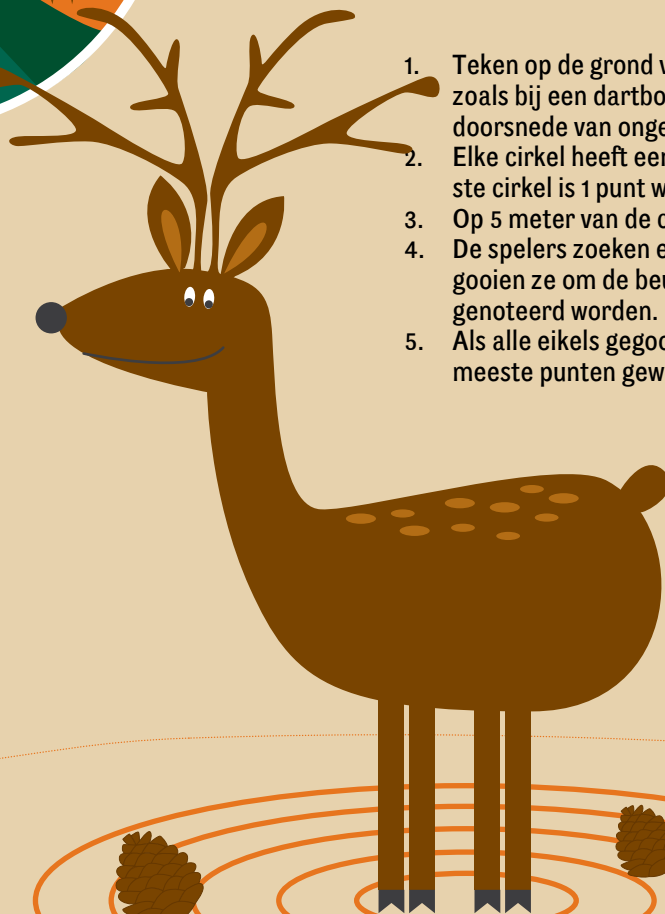

or spannende bosspelen

Groen dartboard

1. Teken op de grond vijf cirkels, de ene rond de andere, zoals bij een dartboard. De grootste cirkel heeft een doorsnede van ongeveer 1 meter.
2. Elke cirkel heeft een andere puntenwaarde: de grootste cirkel is 1 punt waard, de kleinste 5 punten.
3. Op 5 meter van de cirkels is de startlijn.
4. De spelers zoeken elk drie eikels of dennenappels. Die gooien ze om de beurt in de cirkels, waarna de punten genoteerd worden.
5. Als alle eikels gegooid zijn, heeft degene met de meeste punten gewonnen.

Mijn Zoniën: regisseur Pascal Perez

“We zijn blind voor de natuurpracht om de hoek”

Met zijn nieuwste film *Woud in de stad** brengt regisseur Pascal Perez een ode aan de natuurpracht van het ZONIËNWOUd. “Ik hoop dat mensen dankzij mijn film zullen zeggen: ‘Ik wist niet dat vlak aan mijn deur zo’n natuurschat verscholen ligt!’”

Hoe kwam je op het idee om een film over het ZONIËNWOUd te maken?

Pascal Perez: “In 2009 maakte ik een film voor de 20ste verjaardag van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Die prent startte met de stad en de negentien gemeenten en eindigde in het ZONIËNWOUd. Daar vertelde bosbeheerder en landbouwkundig ingenieur Stéphane Vanwijnsberghe me vol begeestering over het magistrale stadsbos. De vonk sprong over en ik voelde dat er veel meer over het woud te vertellen was dan die luttele minuten. Ik ben toen meteen aan een scenario begonnen. Stéphane stemde toe om de wetenschappelijke informatie te checken.”

Wat voor film is Woud in de stad geworden?

Pascal Perez: “Het is geen documentaire pur sang, maar een echte auteursfilm, waarin je het woud door mijn ogen ziet.

Woud in de stad vertelt het verhaal van Laurent Dennemont, een expat uit La Réunion. Vol verwondering kijkt hij naar het indrukwekkende woud pal in de Europese hoofdstad. Op zijn weg door het ZONIËNWOUd kruist hij tal van mensen: een historicus, een bodemdeskundige, een boswachter ... Ze vertellen hem markante insiderverhalen over het woud.”

Wat moeten mensen uit jouw film onthouden?

Pascal Perez: “Tijdens het draaien van de film merkte ik dat het ZONIËNWOUd nauwelijks bekend is bij het grote publiek. Er komen weliswaar duizenden mensen op af, maar hun interesse gaat niet veel verder dan wandelen of fietsen. Ze zien het ZONIËNWOUd als een veredeld park, maar dat beeld strookt niet met de werkelijkheid. Het is een waardevol woud met een rijke geschiedenis, een haven van biodiversiteit op een steenworp van de grootstad, waar tal van bijzondere dieren en planten hun thuis hebben. Ik hoop dat mensen dankzij

mijn film zullen zeggen: “Ik wist niet dat vlak aan mijn deur zo’n natuurschat verscholen ligt!”

Heb je zelf een speciale band met het ZONIËNWOUD?

Pascal Perez: “Voor ik aan Woud in de stad begon, interesseerde het ZONIËNWOUD me maar matig. Nochtans woon ik al jaren in Brussel, op een boogscheut van haar groene long. Maar dat is nu net de paradox: het ZONIËNWOUD is een schat die voor het grijpen ligt, maar net door die nabijheid zijn we er collectief blind voor. We trekken liever naar exotische oorden, ver weg van hier. Dat is eigen aan de mens. Ik ben in hetzelfde bedje ziek: voor mijn eerste film, *Passage dans l’eau de là*, reisde ik naar Antarctica, aan de andere kant van de aardbol. Deze nieuwe prent heb ik gedraaid aan de overkant van mijn straat.”

Hoe heeft het draaien van Woud in de stad jouw kijk op het woud veranderd?

Pascal Perez: “Ik voel me duidelijk meer aangetrokken door het woud. Ik bekijk het nu ook met een andere blik. De kennis die ik heb vergaard tijdens het maken van de film, helpt me om het woud te begrijpen. Ik weet nu bijvoorbeeld meer over de geschiedenis ervan. Wist je dat het ZONIËNWOUD tot in de 15de eeuw een ongerept woud was? Pas in de 18de eeuw lieten de bosbeheerders massaal beuken aanplanten. Die vormen tot vandaag de majestueuze beukenkathedraal. Intussen evolueert het woud opnieuw naar een gemengd en natuurlijk bos. Dat en nog veel meer wil ik overbrengen aan de kijker.”

“Dankzij deze film heb ik ook de gelijkenissen tussen de stad Brussel en het ZONIËNWOUD leren zien. Brussel is een gefragmenteerde stad waarin drukke verkeersassen het stedelijke weefsel versnipperen. Ook het ZONIËNWOUD wordt door tal van autosnelwegen in mootjes gehakt. In die zin houdt het woud de stad een spiegel voor.”

Welk bijzonder plekje in het woud heb je dankzij Woud in de stad leren kennen?

Pascal Perez: “Roger Langohr, een expert die het pad van het hoofdpersonage kruist, troonde me mee naar de Blanchedelle, waar zich een duidelijke grens aftekent tussen het naaldbos en het loofbos. Een dikke laag varens schiet er op onder de bomen. Ik waande me even in Jurassic Park. Ook de monumentale beukendreven boezemen me steeds opnieuw ontzag in.”

Wat wens je het ZONIËNWOUD toe?

Pascal Perez: “Drie dingen. Ten eerste: dat het brede publiek het woud niet alleen herontdekt, maar zich ook meer gaat interesseren voor de geschiedenis, het beheer, de dieren en planten die er leven. Ten tweede: dat de drie gewesten die het ZONIËNWOUD samen beheren, hun samenwerking nog versterken. De bomen, dieren en bodems van het ZONIËNWOUD kan het echt niet schelen of ze Vlaams, Brussels of Waals zijn. Zij spreken de taal van de natuur. En tot slot hoop ik dat het kasteel Dry Borren in Oudergem wordt gerenoveerd. Dat stamt uit de 14de eeuw, maar ligt er nu overwoekerd en verwaarloosd bij.”

Eik helpt gaai helpt eik steunt truffel

Wat hebben de gaai, de eik, de adelaarsvaren en de weerschijnzwam met elkaar gemeen? Het zijn stuk voor stuk planten, dieren en schimmels die in het ZONIËNWOUD leven. Sommige bestaan naast elkaar, sommige kunnen niet zonder elkaar. Soms helpen ze elkaar en soms bestrijden ze elkaar. Maar het ZONIËNWOUD heeft ze allemaal nodig om te blijven bestaan.

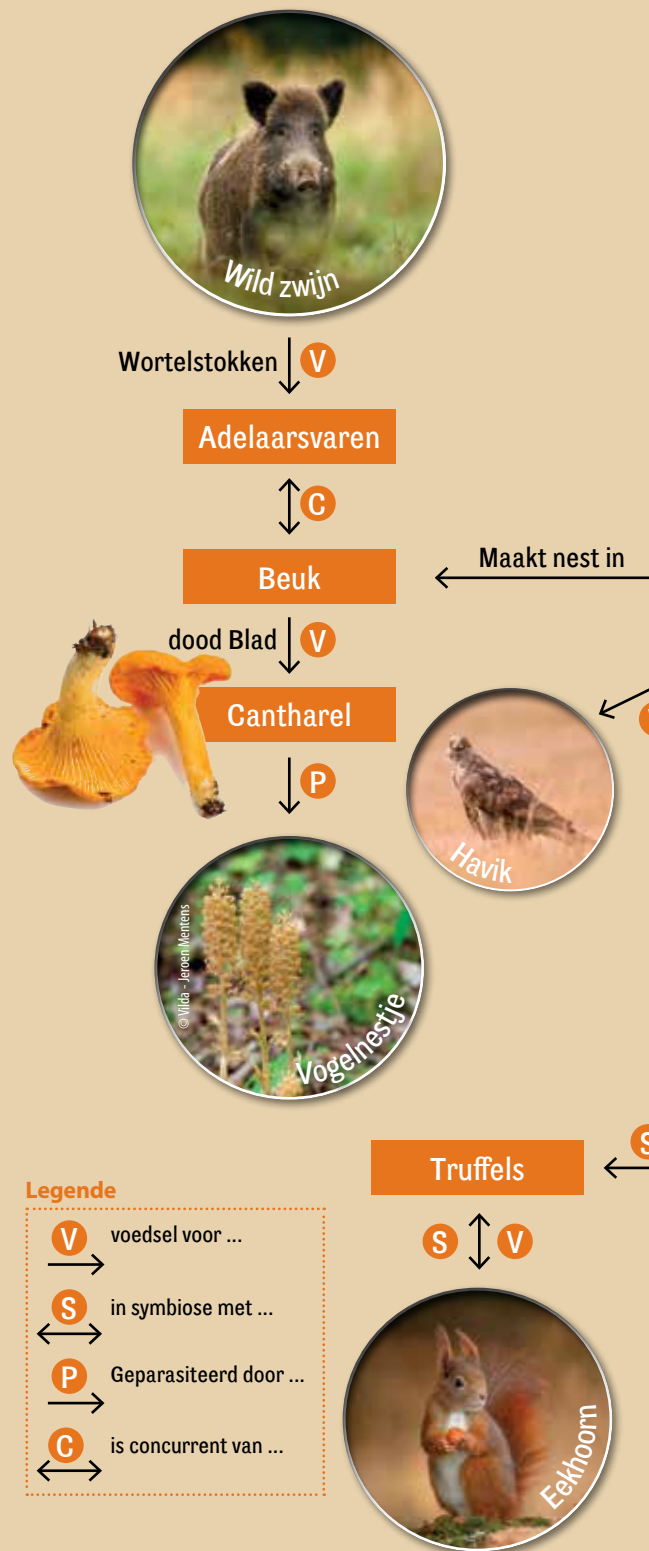
Een oude beukenboom: voor de zwarte specht is het de uitverkoren plek om een nest te maken. Daar vaart niet alleen zijn kroost wel bij. Eens de jongen zijn uitgevlogen, laat een boomklever zijn oog vallen op het gebruikte nest en maakt er zijn thuis van. Aan de voet van de beuk groeien honingzwammen. Niet veel later sjokt een everzwijn voorbij de oude beukenboom. Met één hap is het handvol honingzwammen verdwenen.

Gegeerde prooi

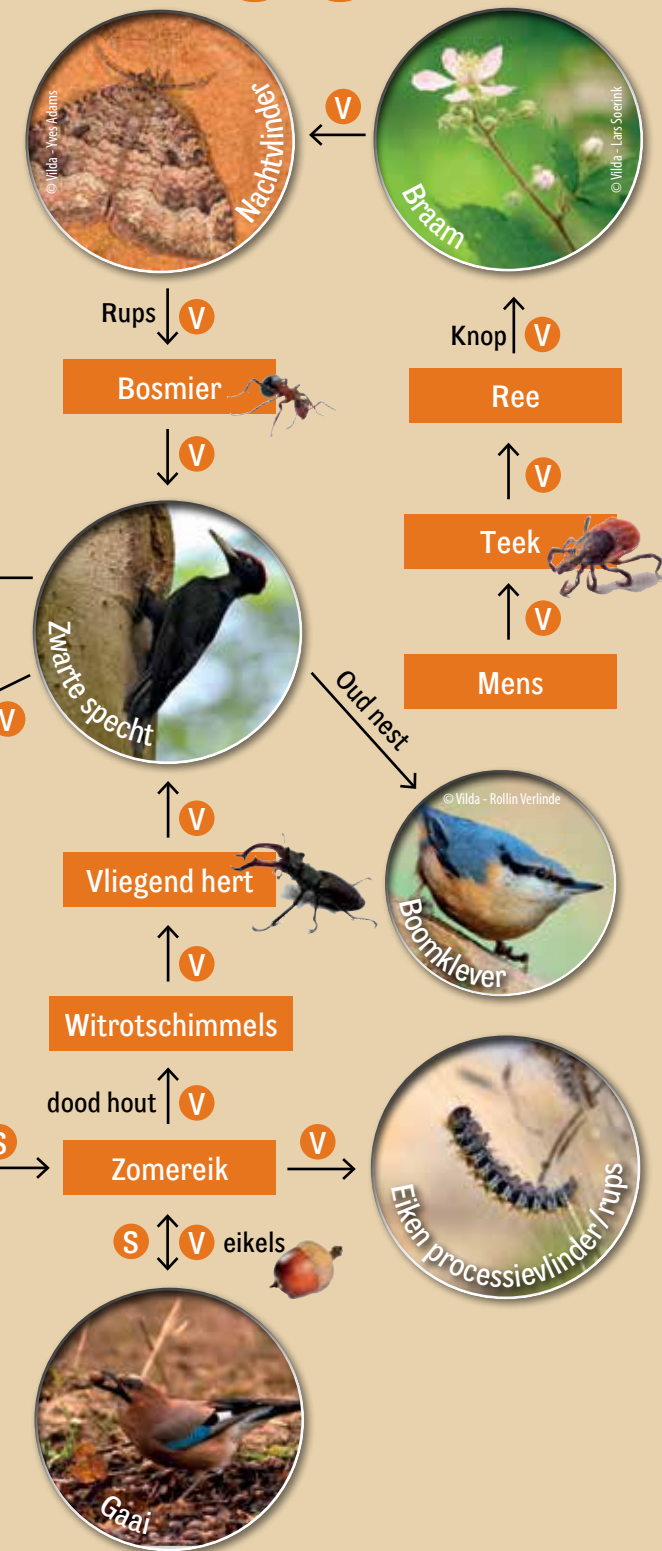
Als deze kringloop één ding duidelijk maakt, dan is het wel dat alle dieren en planten in het bos iets met elkaar te maken hebben. Soms zijn ze een gegeerde prooi, soms wordt hun afval een heerlijk hapje voor een andere soort, soms hebben ze elkaar nodig om te leven. Rollin Verlinde van Inverde: "Neem nu de zomereik en de gaai. De gaai staat bekend als dé bosbouwer onder de vogels. In het najaar verzamelt hij verwoed eikels en begraaft ze her en der in het bos als wintervoorraad. Tot 6.000 eikels graaft hij elke herfst in. Daarbij gaat de gaai systematisch te werk. Een beetje zoals wij onze spullen thuis opbergen: een schuif voor paperassen, een andere voor sokken ... Om zijn buit in te graven, kiest de gaai gericht dode bomen aan bosranden uit. Vliegt hij daar in de winter opnieuw voorbij, dan herkent hij zo'n dode boom als een mogelijke verstopplaats en begint onmiddellijk te graven naar zijn schat. Die werkwijze van de gaai betekent een flink duwtje in de rug voor de eik. Want de exemplaren die hij niet opgraaft, ontkiemen in het voorjaar en groeien uit tot stevige bomen. Mocht de gaai gezonde bomen uitkiezen, dan zou de kans dat een eikel daaronder ontkiemt minniem zijn. Zo helpen gaai en eik elkaar vooruit."

De zomereik en de truffel

De zomereik heeft niet alleen de gaai nodig om te overleven, ook met zwammen is hij de beste maatjes. Rollin Verlinde: "Tachtig tot negentig procent van de planten leeft via de wortels samen met schimmels. Schimmels voeden zich hoofdzakelijk op drie manieren: ze eten dood materiaal

wordt gegeten door everzwijn

op (zoals de weerschijnzwam), ze parasiteren (zoals de honingzwam) of ze gaan een symbiose aan met een andere plant. 'Mycorrhiza' noemen we dat met een moeilijk woord. Een voorbeeld? De zomereik en de truffel. Een truffel kan in zijn eentje niet overleven, hij heeft een boom nodig die suikers levert. Op hun beurt halen schimmels voedingsstoffen als stikstof, fosfor en water uit de bodem en leveren die via de gemycorrhizeerde wortels aan de bomen. Zo spelen mycorrhizaschimmels een belangrijke rol in de voedingsstoffenvoorziening van bomen."

Adelaarsvaren versus beuk

Andere soorten gunnen elkaar dan weer het licht in de ogen niet. Rollin Verlinde: "De adelaarsvaren en de beuk zijn geduchte concurrenten. De adelaarsvaren voelt zich thuis op open, lichtrijke plekken in het bos. Onder het dichte bladerdek van een beukenbos maakt hij geen schijn van kans. Beuken hebben echter een belangrijke achilleshiel: hun ondiepe wortels. Een hevige rukwind kan een beuk al vellen. Waar die boom is omgewaaid, ontstaat een open plek in het bos. Op dat moment ziet de adelaarsvaren zijn kans schoon en schiet pijlsnel op uit de bosbodem. Hij moet snel zijn, want via zijn beukenootjes probeert ook de beuk uit alle macht opnieuw voet aan de grond te krijgen. Maar de adelaarsvaren is sneller en weet in een mum van tijd de kale bodem in te palmen. Op die manier houdt de pionierssoort die plek in het bos wel vijftig of zestig jaar open. Toch zal hij zich ooit gewonnen moeten geven, dan komt op die plek opnieuw bos. Maar daar is de adelaarsvaren op voorbereid: hij laat zijn wortelstokken honderden meters in alle richtingen groeien. Zo kan hij meteen de hoogte inschieten zodra er elders in het bos een nieuwe open plek ontstaat."

Verstrekkende gevolgen

Dat alle planten, dieren en schimmels met elkaar verweven zijn, wil nog niet zeggen dat elk dier of elke plant even belangrijk is voor het ecosysteem. Rollin Verlinde: "Als pakweg het vliegend hert uit het bos verdwijnt, dan is dat voor de specht geen ramp, die vindt wel een ander voedsaam insect om te verorberen. Maar verdwijnt de zomereik uit het woud, dan heeft dat verstrekkende gevolgen. Maar liefst 400 insecten zijn van die boom afhankelijk. Ook de braamstruik is zo'n sleutelsoort. De bloemen van de braamstruik zijn voor heel wat nachtvlinders de enige bron van nectar. Maar al bij al zijn de meeste ecosystemen behoorlijk robuust. Alleen als het volledige klimaat abrupt verandert en het in één klap warmer of droger wordt, zoals momenteel lijkt te gebeuren, kan dat flink pijn doen. Dat heeft verstrekkende gevolgen, al kunnen we nu nog niet precies inschatten welke."

Activiteitenkalender

Datum en uur	Activiteit	Plaats van afspraak	Organisator	Taal
SEPTEMBER				
21/9 9u30	Initiatie in de mycologie	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
20/9 en 21/9 10u-17u	Geleid bezoek kasteeltje Dry Borren	Waversesteenweg 2241, naast ADEPS, bus 72, parking onder viaduct	De Vrienden van het Zoniënwood www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	20/9: FR/NL 21/9: FR
OKTOBER				
6/10 tot 19/10	Tentoonstelling: 'De rol van het Zoniënwood tijdens de Grote Oorlog'	GC De Bosuil, Witherendreef 1, Overijse	GC De Bosuil www.bosuul.be	NL
12/10 10u – 18u	Boomgaardfeesten	Domein Solvay in Terhulpen	Château de la Hulpe, www.chateaudelahulpe.be , inschrijven voor een rondleiding via info@chateaudelahulpe.be	FR/NL
12/10 14u	Wandeling: de kloosterrestanten in Groenendaal	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
18/10 14u	Ervaringswandeling 'Naturefulness'	GC De Bosuil, Witherendreef 1, Overijse	GC De Bosuil www.bosuul.be Inschrijven via info@archeduc.be of www.archeduc.be	NL
19/10 11u	Theatervoorstelling 'In de lucht' voor kinderen van 6 tot 10 jaar	GC De Bosuil, Witherendreef 1, Overijse	GC De Bosuil www.bosuul.be Tickets via info@debosuul.be	NL
19/10 14u	Familiewandeling: speuren naar herfstsporen	GC De Bosuil, Witherendreef 1, Overijse	GC De Bosuil www.bosuul.be Inschrijven via info@debosuul.be	NL
19/10 13u30	Fietsen en/of wandelen door waargebeurde oorlogsverhalen	GC De Bosuil, Witherendreef 1, Overijse	GC De Bosuil www.bosuul.be Inschrijven via info@debosuul.be	NL
26/10 14u	Actiedag tegen invasieve planten	Te bepalen	De Vrienden van het Zoniënwood, La Hulpe Environnement, La Hulpe Nature www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be www.lahulpeenvironnement.blogspot.be www.lahulpenature.be	FR/NL
26/10 9u30	Wandeling: Nevelmaand in het Zoniënwood	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41, metro Hermann-Debroux	Cercle des Guides-Nature du Brabant guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
NOVEMBER				
09/11 9u30 en 14u	Natuurwandeling: langs historische wegen	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
16/11 8u	Wandeling: Reeën in het Zoniënwood	Parking op de kruising van de Graaf van Vlaanderendreef en de Tumuldreef in Watermaal-Bosvoorde, tram 94	Cercle des Guides-Nature du Brabant guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
23/11 9u30	Wandeling: Rijpmaand in het Zoniënwood	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41, metro Hermann-Debroux	Cercle des Guides-Nature du Brabant guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
DECEMBER				
14/12 14u	Natuurwandeling: de ontsnippering van het Zoniënwood	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
21/12 9u30	Wandeling: Sneeuwmaand in het Zoniënwood	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41, metro Hermann-Debroux	Cercle des Guides-Nature du Brabant guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
31/12 13u30	Wandeling: Gelukkig nieuwjaar, Zoniënwood	Parking op de kruising van de Graaf van Vlaanderendreef en de Tumuldreef in Watermaal-Bosvoorde, tram 94	Cercle des Guides-Nature du Brabant guidenaturebrabant.wordpress.com	FR

Zicht op Zoniën wordt gerealiseerd door het Agentschap voor Natuur en Bos, Leefmilieu Brussel en Département de la Nature et des Forêts, DGRNE-SPW.

Verantwoordelijke uitgever:

Marleen Evenepoel, Kon. Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
J.P. Hannequart & R. De Laet, Gulleldelle 100, 1200 Brussel
Claude Delbeuck, avenue Prince de Liège 15, 5100 Jambes

Druk: Artoos

Redactie en realisatie: Pantarein Publishing en 21 Solutions

Website: www.zonienwoud.be

